

O racismo lingüístico aumenta en Europa, segundo a Axencia para as linguas minorizadas e a desculpa de George Steiner non mellora as cousas

A serpe de Steiner traía cola

XABIER
CORDAL

As famosas declaracións que sobre a lingua e a literatura galegas profirira o crítico George Steiner nunha entrevista ao diario *El País* serviron para activar o debate, especialmente intenso na rede, verbo da xestión das letras nacionais. A importancia do blogomillo literario, e non só no que toca ao debate de actualidade, medra día a día; foi precisamente nunha conversa que tiña lugar na páxina de referencia *O levantador de minas* onde a aguda intervención do profesor Arturo Casas quixo ir alén do malestar que producira aquel exabrupto. Partindo das impresións de Casas, publicadas tamén en GALICIA HOXE, a polémica reavivou con maior produtividade: cumpría, díxose, un remedio para o escaso peso da nosa literatura no contexto internacional.

Moi poucas columnas se resistiron a comentar, mesmo que fose en alusións irónicas, a entrevista de Juan Cruz a Steiner. No entanto, superada a fase reactiva e xusto cando se perfilaba algún consenso para responder a complexa cuestión da invisibilidade que soñen as literaturas marxinalizadas polo mercado cultural, o director de Relacións Institucionais do Grupo Prisa, Basilio Baltasar, tomou parte na polémica. Como resposta á —para moitos— visceral reacción do PEN Clube Galego, Baltasar publicou un artigo no xornal que espallara a *bontade* de Steiner.

Desde a latitude da ditadura ao mercado

Durante corenta anos as nosas letras tiveron abondo con aponer á barbarie españolista unha vontade e unha calidade absolutamente inesperadas. Era un luxo perigoso facer preguntas en público sobre a orixe do abismo que mediaba entre as literaturas estatais e a nosa. A descentralización do Estado no inicio dos oitenta foi mudando timidamente a persecución polo recoñecemento institucional. O feito innegable de que as circunstancias cambiaran xulgouse desde algunha óptica como o primeiro paso da normalización. Sobrestimábase, sen dúbida, a capacidade que ten un goberno autónomo á hora de promover as artes e as letras do seu país.

Tampouco contribuíron precisamente á normalidade a escenificación baleira e ritualística con que a Xunta abordou a literatura durante dezaseis longos anos de hexemonía conservadora, nin a indiferenza ante a propia cultura por parte

George Steiner foi Premio Príncipe de Asturias de comunicación e humanidades no ano 2001

de amplos sectores da poboación, nin a continua falta de sensibilidade do Estado cara ás outras literaturas que se supoñen españolas. Todas esas dificultades e algunha máis atoparon as letras galegas de hoxe, e a ditadura do mercado tomou o lugar da censura directa que funcionara ata 1977.

Cadrouse así e todo na inutilidade de que os axentes do sistema literario se dedicasen apenas, durante os últimos tres decenios, a constatar unha e outra vez cada limitación. Con matices que non semellan precisamente anecdóticos, o certo foi que se ergueron infraestruturas para a creación e a distribución, que a lingua entrou no ensino e na universidade e que a literatura acabou mostrando unha forza imedita desde a época medieval.

Existe o convencemento de que segue faltando planificación. A literatura galega continúa sendo un puntinho á deriva nos mares internacionais. Aseguraba hai unhas semanas Bieito Iglesias na revista *Protexa* que incluso literaturas con

COMUNICADO ENVIADO AO PEN CLUBE GALEGO

O lingüista escúsase a través de Juan Cruz

Ante a morea de críticas que provocou, o filósofo e lingüista George Steiner pediulle “desculpas” ao PEN Clube de Galicia polas súas declaracións sobre o idioma galego, unhas declaracións que cualifica de “comentario irreflexivo”. Steiner sinalou nunha entrevista incluída en *El País Semanal* o pasado 24 de agosto que “o catalán é un idioma importante, cunha literatura impresionante. Pero o galego, por que ha de ser obrigatorio nunha universidade?”.

Estas declaracións foron obxecto de moitas críticas en Galicia desde todos os sectores da sociedade e o PEN Clube esixiu unha desculpa. Nunha breve mensaxe enviada ao

xornalista Juan Cruz, autor da entrevista, que este á súa vez lle remitiu ao PEN Club galego, Steiner sinala que como demostra o seu libro *Logo de Babel*, é un “apaixonado defensor das linguas e das literaturas minoritarias”. “O meu comentario irreflexivo foi unha resposta ó chauvinismo rexional que ameaza agora a unidade de España. Pido as miñas máis sinceras desculpas”, conclúe Steiner.

A resposta, reproducida xa na súa edición de onte por *El País*, non menta outras manifestacións de contrariedade, como a expresada —con antelación ao PEN— a Asociación de Escritores en Lingua Galega (AELG).

Estado como a portuguesa estaban sometidas á mesma trama comercial con sede en Madrid e Barcelona. En calquera caso apálpase decepción tras máis de mil días de goberno formalmente progresista e nacionalista. Continuase percibindo un grave desaxuste entre os esforzos que seguen facendo da literatura galega, xunto coa música, o emblema creativo do noso país, e a resposta institucional (tamén a privada).

Con todo, esa lucidez que trata de evitar o victimismo paralizante vai xa afeita a volver dun sopapo á realidade colonial. Pouco despois de que —non se sabe con que diñeiro— a Asociación de Escritores en Lingua Galega pretendese guiar a Steiner no coñecemento da nosa lingua e da nosa literatura, irrompeu o artigo de B. Baltasar (*El furor intransigente de los clérigos*) con iracundos ideoloxemas que semellan darlle algunha razón a quen relacionou a publicidade do desprezo de Steiner —non tanto as súas palabras, unha triste anécdota— co ambiente que se vén tensando hai meses en defensa dos privilexios da lingua española.

Asegura Baltasar: “Lo típicamente español [refírese ao Pen Clube Galego] es la habilidad con que se concilia la ferocidad intelectual y la benévola apariencia del protector de las artes y las letras. Entre nosotros no es imposible proclamar libertad y tramitar censura. Ensalzar a las lenguas y maltratar a sus

A DESCENTRALIZACIÓN FOI MUDANDO TIMIDAMENTE A PERSECUCIÓN

hablantes”. E aínda continúa: “Los galleguistas podrían haber aprovechado (...) para plantear una controversia que sin duda nos habría ayudado a conocer mejor los logros de la literatura gallega. Pero en lugar de asumir el riesgo de la disputa, los autores del manifiesto han preferido dictar un anatema y renovar el más español de los impulsos”.

En realidade aquí ninguén dúbida de que a disputa literaria, dependendo de quen goberne, é unha práctica de risco. Non hai tanto que se un tomaba partido pola literatura galega remataba na fosa común. Se cadra os dispositivos culturais afíns ao Partido Socialista debían decidir entre compartir belixerancia coa prensa da reacción ou apoiar a promesa de Touriño dun Instituto Rosalía de Castro para divulgar internacionalmente o idioma e a literatura de Galicia. Mentres a intelixencia do país discute por Internet e os Baltasar de quenda cren ver no Outro, con exactitude freudiana, o monstro identitario español, a Axencia Europea para as Linguas Minorizadas acaba de lembrarnos que o racismo lingüístico medra en toda Europa. Non mellora demasiado as cousas que Steiner, na súa rectificación, aproveite para denunciar “o chovinismo rexional”. ●